

รายงานการวิจัย
เรื่อง

การพัฒนาการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัล
สำหรับนักศึกษาทางไกลระดับอุดมศึกษา
Information, Media and Digital Literacy Development
for Distance Students in Higher Education

โดย

ศาสตราจารย์ ดร.ชุตินา สัจจามันท์

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประจำปี 2560
(ประเภทพัฒนาการเรียนการสอนทางไกลสู่ระดับนานาชาติ)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ก

ชื่อเรื่อง การพัฒนาการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัลสำหรับนักศึกษาทางไกลระดับอุดมศึกษา
ชื่อผู้วิจัย ศาสตราจารย์ ดร.ชุติมา สัจจานันท์
ปีที่แล้วเสร็จ 2561

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการพัฒนาการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัลสำหรับนักศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชและมหาวิทยาลัยโพลีเทคนิคแห่งประเทศไทยฟิลิปปินส์ระบบเปิด 2) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัลสำหรับนักศึกษาทางไกล และ 3) พัฒนารอบการพัฒนาการรู้สารสนเทศ สื่อ และดิจิทัลที่เหมาะสมสำหรับนักศึกษาทางไกล การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสารและการวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งการวิจัยเป็นสองระยะ แหล่งข้อมูลหลักเลือกแบบเจาะจงประกอบด้วย เอกสาร ผู้บริหาร อาจารย์และบรรณารักษ์มสธ.รวม 67 คน นักศึกษา มสธ.รวม 46 คน อาจารย์และบรรณารักษ์ มหาวิทยาลัยโพลีเทคนิคแห่งประเทศไทยฟิลิปปินส์ ระบบเปิดรวม 10 คน และนักศึกษา 10 คน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาทางไกลและการรู้สารสนเทศชาวไทยจำนวน 12 คน เลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนด เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย แบบบันทึกแบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์และสังเคราะห์ เนื้อหา และสรุปความ

ผลการวิจัยพบว่า 1) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชและมหาวิทยาลัยโพลีเทคนิคแห่งประเทศไทยฟิลิปปินส์ ระบบเปิด มีนโยบาย ระบบการจัดการเรียนการสอน การบริการและกิจกรรมที่สนับสนุนการพัฒนาการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัลสำหรับนักศึกษาทางไกล ในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ใหม่ที่เน้นการเรียนการสอนออนไลน์แต่ไม่พัฒนาเป็นองค์รวม 2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัลสำหรับนักศึกษาทางไกล จำแนกได้เป็นปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในมหาวิทยาลัย และ 3) กรอบการพัฒนาการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัลที่เหมาะสมสำหรับนักศึกษาทางไกล ตามรูปแบบ “3 เอส” ประกอบด้วยหลักการ กลยุทธ์หลัก และตัวชี้วัดที่เน้นการพัฒนานักศึกษาเป็นองค์รวม บุคลากร โดยเฉพาะอาจารย์ผู้สอน นักเทคโนโลยีการศึกษา และบรรณารักษ์ และระบบ ประกอบด้วย ระบบการบริหารจัดการ ระบบการศึกษาทางไกลในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ดิจิทัล ระบบบริการสนับสนุนการศึกษาทางไกล ภายใต้โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และระบบการจัดการการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ การรู้สารสนเทศ การรู้เท่าทันสื่อ การรู้ดิจิทัล นักศึกษาทางไกล

Title: Information, Media and Digital Literacy Development for Distance Students in Higher Education

Researcher: Professor Dr.Chutima Sacchanand

Year: 2018

Abstract

This study aimed at 1) studying the status of information, media and digital literacy for distance students in higher education, 2) studying factors affecting information, media and digital literacy for distance students in higher education, and 3) developing information, media and digital literacy development framework suitable for distance students in higher education. The research method included documentary and qualitative research. The purposive sample group consisted of documents, 67 STOU administrators, faculty and librarians and 46 distance students, 10 PUPOUS deans, directors, teaching faculty and registered librarian and 10 students as well as 12 Thai key persons in the area of distance education and information, media and digital literacy. The research instruments included documentary analysis forms and interview/focus group guidelines. Content analysis was used for qualitative data analysis.

Research findings showed that: 1) both STOU and PUPOUS have policies, distance learning system, educational services and activities which support the information, media and digital literacy development for distance students in the new learning environment moving more towards online learning, but not in holistic development; 2) factors affecting the development included both external and internal factors; and 3) the information, media and digital literacy development framework for distance students, which is called SSS model (Students -Staff- System), was comprised of principles, strategies and indicators focusing on students as the center for the holistic development; staff focusing on academic staff, educational technologists and librarians; the system focusing on management system, distance learning system in the digital learning environment and educational supporting services system under the effective information technology infrastructure and learning management system.

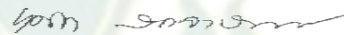
Keywords: Information literacy, Media literacy, Digital literacy, Distance students.

กิตติกรรมประกาศ

การรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัลเป็นความรู้ ความสามารถและทักษะศตวรรษที่ 21 ที่มีความสำคัญยิ่งในการศึกษาในระบบการศึกษาทางไกล ในยุคข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศและยุคดิจิทัล ที่พัฒนาการของเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว และส่งผลกระทบต่อรูปแบบการจัดการศึกษา และการเรียนรู้ รวมทั้งการหลอมรวมสื่อและรูปแบบการศึกษา งานวิจัยกรอบการพัฒนาการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัลสำหรับนักศึกษาทางไกลระดับอุดมศึกษา จึงมีความสำคัญและมีความจำเป็น ทั้งในด้านการพัฒนาองค์ความรู้และการปฏิบัติทางการศึกษาทางไกล สารสนเทศศาสตร์ และศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้ ได้รับการสนับสนุนเงินอุดหนุนการวิจัยงบประมาณ ประจำปี 2560 ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชและสำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์จากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชที่ได้ให้ทุนสนับสนุนโครงการ ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหาร อาจารย์ นักวิชาการ นักวิชาชีพ และนักศึกษาทั้ง ในประเทศไทยและประเทศฟิลิปปินส์ที่มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย ทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการวิจัยนี้จักนำไปสู่การกำหนดนโยบาย และการปฏิบัติในประเด็นที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้นักศึกษาทางไกล ระบบการศึกษาทางไกล ตลอดจนวงวิชาการ การศึกษาทางไกล บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ และศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

(ศาสตราจารย์ ดร.ชุตินา สัจจานันท์)

ง
สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญตาราง.....	ง
สารบัญภาพ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่ได้รับ.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	5
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	6
แนวคิดการรู้สารสนเทศสื่อและดิจิทัล.....	6
ระบบการศึกษาทางไกล : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชและมหาวิทยาลัย โพลีเทคนิคแห่งประเทศไทยระบบเปิด.....	13
ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัล.....	18
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	20
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	33
การวิจัยระยะที่ 1.....	33
การวิจัยระยะที่ 2	34
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	37
ตอนที่ 1 สภาพการพัฒนาการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัลสำหรับนักศึกษาทางไกลของ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชและมหาวิทยาลัยโพลีเทคนิคแห่งประเทศไทยระบบเปิด.....	37
ตอนที่ 2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัลสำหรับนักศึกษาทางไกล..	48
ตอนที่ 3 กรอบการพัฒนาการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัลที่เหมาะสมสำหรับนักศึกษาทางไกล..	51

จ
สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	60
สรุปผลการวิจัย.....	62
อภิปรายผล.....	63
ข้อเสนอแนะ.....	65
บรรณานุกรม.....	67
ภาคผนวก	75
ก รายชื่อผู้บริหารและอาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.....	77
ข รายชื่อผู้บริหาร และอาจารย์จากมหาวิทยาลัยโพลิเทคนิคแห่งประเทศไทยฟิลิปปินส์ ระบบเปิด	79
ค แบบบันทึกสภาพการพัฒนารัฐสารสนเทศ สื่อและดิจิทัลของนักศึกษาทางไกล มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง.....	81
ง แบบสัมภาษณ์/สนทนากลุ่มผู้บริหาร	83
จ แบบสัมภาษณ์/สนทนากลุ่มผู้สอน.....	84
ฉ แบบสัมภาษณ์/สนทนากลุ่มนักศึกษา.....	85
ช รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาทางไกล การรัฐสารสนเทศ สื่อ และดิจิทัล.....	86
ซ รายชื่อ อาจารย์ บรรณารักษ์ และนักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาผลการนำกลยุทธ์ไปใช้....	88
ฌ แบบสัมภาษณ์/สอบถามความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ นักวิชาชีพ อาจารย์ และ ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการศึกษา มสธ.....	91
ญ กิจกรรมตามกลยุทธ์ในกรอบการพัฒนา.....	98
ฎ แบบสรุปรายงานผลการดำเนินกิจกรรม “บรรณารักษ์บริการเชิงรุก”.....	104
ฏ แบบสัมภาษณ์/สนทนากลุ่มอาจารย์ และบรรณารักษ์ที่เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษา ผลการนำกลยุทธ์ไปใช้.....	105
ฐ แบบสัมภาษณ์นักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมศึกษาผลการนำไปใช้.....	106
ณ แนะนำผู้วิจัย.....	107

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่	
2.1 การเปรียบเทียบคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จำแนกตามองค์ประกอบและระดับการศึกษา.....	26
4.1 ทักษะที่เกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศ สื่อ และดิจิทัล ในคุณลักษณะบัณฑิต มสธ.	38
4.2 สภาพการพัฒนารูรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัลสำหรับนักศึกษาทางไกลของ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.....	42
4.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัลสำหรับ นักศึกษาทางไกล.....	49

สารบัญภาพ

ภาพที่	ชื่อภาพ	หน้า
1.1	กรอบแนวคิดการวิจัย.....	5
2.1	ภูมิทัศน์การรู้สารสนเทศ.....	7
2.2	ทักษะศตวรรษที่ 21.....	9
2.3	การใช้คำร่วมกันของการรู้สารสนเทศและการรู้เท่าทันสื่อ.....	9
2.4	ความเกี่ยวข้องของการรู้สารสนเทศ สื่อ และดิจิทัล.....	10
2.5	การรู้สารสนเทศ กับเส้นทางสู่การรู้ดิจิทัล.....	10
2.6	พลเมืองดิจิทัล.....	11
2.7	แผนมสธ 2543.....	14
2.8	คุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.....	16
4.1	SSS Model : กรอบการพัฒนาการรู้สารสนเทศ สื่อและดิจิทัลสำหรับ นักศึกษาทางไกลระดับอุดมศึกษา.....	56

